

# DE REFORMATIE

## WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS BEN'S ARENDS PSALM 100:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernalhout, Baarn; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr W. H. Gispens, Delft; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; A. Janse, Biggelerde; Dr P. Jaspers, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Tzum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Harkstede; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:  
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:  
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.  
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.  
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.  
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Een bestrijding van den Rassenwaan. — Uit de Schrift: Christus, Heer van den tijd. (Luk. 24:1, Openb. 1:14.) — Kerkelijk Leven: Christus, een „nietdeus“. Benoeming aan de Vrije Universiteit. — Even parkeren: De groote afval of de groote aanval? — Zielkunde: De ontwikkeling van het begrip „persoon“. — Uit het Pol. en Soc. Leven: Het Duitse Nationaal-Socialisme. II. — Vakwetenschap en Praktijk: „Onze luchtmacht“. — Perschoonw. — Kerknieuws.

## HOOFDARTIKEL

### Een bestrijding van den Rassenwaan.

De mysticus Berdjajew.

Wie had ooit gedacht dat wij in de morgen-schemering van den nieuwsten tijd, nu wij haar grootsche omtrekken reeds zien opdagen, een kruistocht tegen theorieën, systemen, volken en staten zouden moeten houden, om het Christendom te verdedigen, om zijn waarheden te beschermen — dat wij zijn ziel, zijn betekenis in de historie, zijn heilsroeping welke doorwerkt tot de voleinding der tijden, moeten verdedigen tegen rassenwaan en Jodenvervolg, die losbreken uit de hel van een eenzijdig materialisme?

Aldus uit Dr Balthazar, de Calvinistische bisschop van Debreczen (Hongarije), zijn smartelijke verbazing over den voortgang van een alles vernietigend proces, waarvan weinigen hadden vermoed, dat het zooveel energie kon ontwikkelen. Onder den indruk van de actie, die de „Antichrist van den rassenwaan en de Jodenvervolg“ voert, hebben eenige bekende personen, w.o. de genoemde bisschop, een gemeenschappelijk getuigenis tot de menscheid gericht<sup>1)</sup>, waarin de rassenleer, „welke aanhangers zichzelf verlagen tot de primitieve categorie van het dierlijke leven“, wordt veroordeeld, omdat zij ijvert voor de „goddelooze en onmenselijke heerschappij van het vleesch“ en Gods heilige weers verwerpt. Het getuigenis wil een waarschuwing zijn tegen de booze invloeden van die leer, welke verbreiding een groote bedreiging voor het Christendom is.

Dat gevaar komt, volgens Dr Balthazar, niet in de eerste plaats van buiten, niet van „de booze machten der wereld“, die het Christendom steeds op de folterbank van de bloedige vervolgingen spanden, en wier hevig woeden juist louterend werkte. Wat nu het Christendom aantast, is een woekerszwam in het inwendig weefsel, is een brand in het binnenste, die veel gevaarlijker is dan de uitwendig veroorzaakte wond: Christelijke volken leveren zelf het „treurige bewijs, dat de liefdeleer van Jezus voor hen slechts nihilisme is“. Een deel van de theologische wetenschap in Duitschland „heeft zich vernederd om zich in dienst te stellen van den rassenwaan en de Jodenvervolg“.

De Hongaarsche bisschop, wiens naam ook onder ons een goeden klank heeft, huijert bij de gedachte, dat ook maar iemand den Christelijken godsdienst verantwoordelijk zou stellen voor den onmenselijken haat tegen het andere ras en voor die verschrikkelijke verafgoding van het eigen ras. „Het is“, zegt hij, „onze plicht om iederen geestelijken band te loochenen met hen, die den gereinigden tempel van Jezus maken tot een synagoge van den Satan, die onder den dekmantel van het Christendom het heidendom in

dezen tempel binnen willen smokkelen en die aldus het Christendom in discrediët brengen. Zelfs iedere sympathiebetuiging moet hen worden onthouden“. Om te bewijzen, dat de Christelijke religie niets gemeen heeft met die heidensehe leer, slaat Dr Balthazar voor zijn lezers Gods Woord open. Hij vertelt hen daaruit van de schepping en den val, en hoe God zich heeft geopenbaard aan Israël. Hij wijst hen op het genade-verbond en op den zoendood van Christus. Zijn krachtig geloof uit zich op een waarlijk indrukwekkende wijze: „De gansche Heilige Schrift is bij de verdediging van het Christendom een arsenaal, dat de overwinning zeker maakt. Haar universele waarheid en de genade, welke uit het Nieuwe Testament stroomt, houdt met een tweesnijdend zwaard de wacht voor de deur van ons Allerheiligste en behoedt ons voor het gevaar, dat het Christendom van de zijde van den rassenwaan en der Jodenvervolg bedreigt met de verwoestende krachten van het heidendom“.

Het zuiver Bijbelsche betoog van Dr Balthazar, neemt in het geschrift, dat het gemeenschappelijk getuigenis beval, wel een bijzondere plaats in. Dat getuigenis is helaas uit heterogene deelen opgebouwd en mist daardoor — en ook door den aard van vele der deelen — alle kracht.

De inleiding van het genoemde boekje wordt gevormd door een fragment uit de werken van den Russischen wijsgeer Wladimir Solowjew († 1900)<sup>2)</sup>, wiens pantheïstische mystiek op talrijke jongere Russische denkers zulk een grooten invloed heeft uitgeoefend. Een van hen, Berdjajew<sup>3)</sup>, geeft in het geschrift een critiek op het radicale nationalisme van dezen tijd onder den titel: „Nationalisme en Veelgodendom“.

Iedere zin in dit stuk (dat op het verweer van den Hongaarschen bisschop volgt), is een uitdrukking van de wereldbeschouwing van dezen tegenwoordiger van het Russisch-orthodoxe modernisme, wiens denken door de gnosie wordt beheerscht.

Dr Balthazar, die getuigt van zijn geloof in Christus den Verlosser, vindt dus den mysticus Berdjajew naast zich, die elders<sup>4)</sup> zegt, dat de mensch niet door Christus, maar in Christus gered wordt, die uitdrukkelijk leert<sup>5)</sup>, dat de zin der verlossing in Christus de verheerlijking is van de „lagere natuur“ tot de hoogere en niet de genoegdoening voor de zonde. Berdjajew en vele andere Russische theologen veroordeelen scherp elke gedachte aan een borgtochtelijk lijden van den Heiland, zij willen van een persoonlijk vergeving en redding niets weten. „De geestelijke natuur van den mensch“, schrijft Berdjajew, „verlangt niet naar vergeving der zonden, maar naar werkelijke overwinning en vernietiging van het kwaad, dat is naar verheerlijking der menschele natuur, naar een innerlijk-doorstroomd-worden met licht“. Die verheerlijking is slechts mogelijk in Christus! „In Hem, den absoluten Goddelijken mensch, Die zoowel op de aarde als in den hemel — in de Goddelijke Drie-eenheid — Godmensch is, wordt de menschele natuur (d.w.z. de geestelijke, hemelsche reine en niet de zondige, gevallen, oude natuur) opgeheven tot in het diepste Binnenste van de Goddelijke Drie-eenheid“. Daarom is de verschijning van Christus niet alleen „de volkomen beweging van God tot den mensch, maar ook

die van den mensch tot God“, niet alleen de „definitieve geboorte van God in den mensch, maar ook die van den mensch in God“. Met Christus begint een „nieuw geestelijk geslacht“, het „geslacht van den geestelijken Adam“, het „geslacht van Christus“. In Christus geeft dat gansche geestelijke menschengeslacht en de gansche (in hem besloten) kosmos antwoord op de roepstem der Goddelijke liefde, op het Goddelijk verlangen naar den Mensch als naar Zijn Andere, naar Zijn Vriend. Ziehier een moderne vorm der apokatastasis.

Het Russisch-orthodoxe Christendom heeft zich steeds gekenmerkt door een bijzondere opvatting van de „menschwording Gods“. De „verbinding van God en mensch“ in den „God-menscheleken persoon van Jezus Christus“ „verhief“ naar zijn meening de natuur van den mensch en „vergodelijkt“ haar. „Deze centrale gedachte loopt als een levenszenuw door heel het gebied van het geloofsleven der Orthodoxe Kerk“<sup>6)</sup>.

Die Orthodoxe leer van de twee-eenheid van God en mensch in Christus ontmoeten we, zooals reeds uit het bovenstaande is gebleken, ook bij Berdjajew, maar zij krijgt bij hem wel een bijzonder karakter. We krijgen den indruk, dat deze scherpe denker, het voetspoor van zijn leermeester volgende, zeer consequent de onschrijfbaarlijke gedachten van de Orthodoxe theologie ontwikkelt en het Bijbelsch weefsel, waarmede zij waren omhuld, op vele plaatsen losrukt en wegwerpt. Wat de Bijbel ons leert van Jezus kon nooit een eenheid vormen met de Oostersche speculaties over den verheerlijkten kosmos en de „vergodelijkt menscheid“. Berdjajew wil scheiding brengen: de „benauwende en knellende opvatting van de Christelijke religie als een religie, waarin de nadruk valt op de persoonlijke redding van den mensch“, verwerpt hij geheel en al. Dit „negatieve aspect van het verlossingsproces“ heeft, volgens hem, den blik op de „positieve zijde“ daarvan, op de „verheerlijking en vergodelijking der menschele natuur“ afgeleid en verhinderd. „De groote taak van de nieuwere Orthodoxe gnosie is, dat zij de christologische, d.i. de God-menschele natuur aan het licht brengt“<sup>7)</sup>, dat zij het „absolute karakter“ van den mensch verdedigt. Want „absoluut is de mensch, niet als biologisch wezen, maar naar zijn christologische natuur“. De verschijning van Christus in de historie geeft, volgens Berdjajew en de zijnen, aan den mensch het recht om van zichzelf te zeggen, dat hij meer is dan een gewoon schepsel. Immers in ieder mensch is nu iets van het evenbeeld van den Zoon Gods, deze „Christusebenbeeldelijkheid“ behoort principieel tot zijn natuur: zij is niet een bijzondere gave van de verlossende genade, maar vormt een deel van haar wezen. „Het Christendom is ontologisch met de menschele natuur samengegroeid“ en dit „ontologische Gottestum“ van den mensch is „de primaire voorwaarde waaronder alleen het historische proces van de „Verchristelijking“, d.i. van de verheerlijking en de vergodelijking der natuur mogelijk is.“<sup>8)</sup>

Deze gedachten brengen als vanzelf andere voort. Christus, de absolute Mensch, is van eeuwigheid, „daarom bestaat ook de menschele natuur van eeuwigheid in den eeuwig God-mensch“. Dat is juist het christologische karakter van de geschapen menschele natuur. „Wat niet

2) Zie over Solowjew o.m.: Prof. Dr W. J. Aalders: „Mystiek“, pg. 199 en het hieronder genoemde boekje van Pflenger.

3) Berdjajew is in 1922 uitgeweken en doceert sinds 1925 te Parijs.

4) en 5) Berdjajew: „Philosophie des Freien Geistes“ (1930), b.v. pg. 401 en 205.

6) Zie het mooie boekje van Stefan Zankow: „Das orthodoxe Christentum des Ostens“, b.v. pg. 47, en op pg. 44 zijn opmerking over het „filioque“, die wij ook bij Aalders vinden (pg. 197).

7) Zie in het boekje van den Katholiek Karl Pflenger: „Geister die um Christus ringen“, de stukken over Berdjajew en Solowjew.

8) Karl Pflenger: Idem, b.v. pg. 288 e.v., 292 e.a.